

ANANYO BHATTACHARYA: THE MAN FROM THE FUTURE

THE VISIONARY LIFE OF JOHN VON NEUMANN

W.W. Norton&Co., 2022., 368 oldal

Halála óta világszerte könyvek sokasága jelent meg a páratlan polihisztor-ként számon tartott Neumann János életéről, munkásságáról. Bhattacharya fizikus végzettségű brit tudománytörténész, könyvében szórakoztatóan és hitelesen kombinálja a történelmet, a tudományt és az életrajzot, felhasználva a korábbi tudománytörténeti munkákat. A bőséges forráslista és jegyzetapparátus ellenére az eredmény mégis csak egy népszerűsítő könyv, amelyben nincs minden állítás kétséget kizáróan alátámasztva.

Neumann János (1903–1957) Budapesten született, apja 1912-ben kapta a margittai nemesi előnevet, ezért lett fia neve külföldön von Neumann. Csofagyerek volt, már középiskolás korában is a legjobb magyar matematikusok adtak neki különórát. Párhuzamosan két szakon szerzett diplomát: Budapesten matematikait, és Berlinben, majd Zürichben vegyészmérnököt. A matematika akkori fővárosában, Göttingenben kezdett dolgozni David Hilbert, a kor matematikus fedelme asszisztenseként. Kiemelkedő matematikai logikai közleményei mellett bebizonyította a nem kooperatív játékelmélet első tételét, majd elsőként axiomatizálta az éppen megszülető kvantummechanikát, a Hilbert-terek elméletére támaszkodva egyesítette a kvantummechanika addig ismert két megközelítését.

1930-tól kezdve az Egyesült Államokban élt, Princetonban kapott állást az akkoriban alakuló Institute of Advanced Studies-ban (IAS) – Einsteinnel együtt.

Az amerikai kormányzat felismerte, hogy számos tudományos felfedezés jól használható a legkülönbözőbb katonai célokra, például a *lineáris*

programozás a légierő összetett anyagbeszerzésének megkönnyítésére. Neumann mint alkalmazott matematikus pótolhatatlannak bizonyult, 1957-ben bekövetkezett haláláig vezető szerepet játszott az amerikai haditechnika fejlesztésében, köztük a Manhattan Projectben. Kidolgozta a programozható számítógép építésének alapelveit és a megújított játékelmélet katonai alkalmazását, és az elsők közt kezdte meg a számítógép és az agy kapcsolatának vizsgálatát. A játékelméleti kutatás a hidegháború éveiben új területekre is kiterjedt, például az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti küzdelem racionális stratégiapárjainak kidolgozására.

Neumann legfontosabb társadalomtudományos teljesítménye a *játékelmélet* megalkotása volt. Ez az elmélet olyan helyzeteket elemez, ahol legalább két nem kooperáló szereplő hoz döntéseket, és minden szereplő nyeresége függhet a többi döntésétől is. A játékelmélet művelői eredetileg valóban társasjátékokat vizsgáltak, és tényleg szenvedélyes játékosok voltak.

1928-ban Neumann a társasjátékokat szem előtt tartva csak a kétszemélyes nullaösszegű játékokra definiálta az egyensúlyt és bizonyította annak létezését.¹ Még ehhez a látszólag bevezető feladathoz is be kellett vetnie a modern matematika egész nehéztüzsérgét. Jó néhány évvel később, a háborúhoz kötődő, szerteágazó munkája mellett is maradt ideje, hogy a játékelmélet általánosításával kidolgozza a gazdasági növekedés modelljét, mellyel elsőként igazolta szabatosan, hogy ha egy gazdaságban számos, összekapcsolódó iparág együtt növekszik, akkor létezik dinamikus egyensúly. Továbbá Oskar Morgenstern, eredetileg osztrák közgazdásszal összefogva megírták a téma első, 640 oldalas monográfiáját (*Theory of Games and Economic Behaviour*. Princeton University Press, 1944.). Ebben már nagy teret szenteltek a kooperatív játékok elméletének is, ahol a játékosok egymásra nézve kötelező megállapodásokat köthetnek. Említésre méltó a játékelmélet további fejlődésében pótolhatatlan Neumann–Morgenstern hasznossági függvény axiomatikus megalapozása is. Konkrét példával

élve: elvben meghatározható, hogy egy következetesen kockázatos lottó-játékosnak hetente hány ötös-lottó-szelvényt érdemes vennie, hogy adott jövedelme mellett a nevezett hasznosságfüggvényt maximalizálja. A várható veszteség ellenére az optimális szelvényt szám gyakran nem nulla.

A játékelmélet újabb fordulata 1950-ben következett be, amikor egy 22 éves fiatalember, John Nash a nem kooperatív játék modelljét tetszőleges számú játékosra és tetszőleges hasznosságfüggvényű játékokra általánosította.² Kedvenc példám a többszereplős, nem nulla összegű játékokra Cournot 1838-ban(!) megalkotott modelljének modernizált változata: az olajexportáló országoknak (OPEC) együttes érdeke, hogy minél jobban visszafogják az összkínálatot, hogy minél magasabb legyen az ár; de mivel minden ország profitja a saját exportjával arányos, egymástól függetlenül maximalizálnák saját termelésüket. Tehát egyensúly esetén egyik országnak sem érdemes egyoldalúan eltérnie saját kvótájától, de ez az egyensúly nagyon borulékony.

Nash áttörése után már semmi sem állt a játékelmélet közgazdasági alkalmazása útjában. Azóta a közgazdászok sora kapott játékelméleti eredményekért közgazdasági Nobel-díjat, az elsőt éppen Nash, Harsányi János-sal és Richard Seltennel megosztva.

1 ■ A nullaösszegű helyett szabatosabb állandó összegűt mondani, mert például a sakkban a nyereség összege 1. Eredetileg a labdarúgás is állandó összegű volt, de néhány évtizeddel ezelőtt a győzelem értékét 2-ről 3-ra emelték, s ezzel megszűnt az „állandóság”.

2 ■ Sylvia Nasar könyve, *A Beautiful Mind: The Life of Mathematical Genius and Nobel Laureate John Nash* (Simon and Schuster, 1998.) inspirálta a nagysikerű, bár kétes hitelességű *Egy csodálatos elme* c. filmet (2001) is, amelyben Neumann név nélkül, de felismerhetően szerepel.

3 ■ Ropolyi László szerkesztésében újabb válogatás jelent meg Neumann fizikai tárgyú írásaiból: *Neumann János válogatott írásai*. Typotex, Bp., 2014.

4 ■ Economics and thermodynamics. In: Dore–Chakravarty–Goodwin (eds.): *John von Neumann and modern economics*. Clarendon Press, Oxford, 141–148. old.

5 ■ Marx György: A marslakók legendája. *Fizikai Szemle* XLVII (1997), 3. szám.

6 ■ Hargittai István: *Az öt világformáló marslakó*. Vince, Bp., 2006., angol kiadás: *The Martians of Science*. Oxford University Press, 2008.; Hargittai István – Hargittai Balázs: *A marslakók bölcsessége*. Akadémiai, Bp., 2016.

Ha megéri a közgazdasági Nobel-díj 1969-es megalapítását, Neumann vélhetőleg az elsők között kapta volna meg.

A maga korában Neumann János a világ egyik legelismertebb alkalmazott matematikusa volt. Élete végéhez közeledve vágott bele az automataelmélet kidolgozásába, amivel a mesterséges intelligencia kutatásának egyik előfutára lett. 1956-ban Eisenhower elnök (egyébként a II. világháborús amerikai hadsereg egyik vezetője) maga adta át a haldokló Neumann-nak a legmagasabb kitüntetést.

Bhattacharya munkája kiváló, a tudományt népszerűsítő teljesítmény. A szigorúan tudományos művek gyakran még a szaktudósok számára is nehezen olvashatók. Még számukra is megkönnyíti a tájékozódást egy jó ismeretterjesztő könyv, amely az első olvasásra nélkülözhető részletektől megkíméli az olvasót. Nem szólva arról, hogy nem minden tudós képes közérthetően bemutatni felfedezését, erre gyakran alkalmasabb egy felkészült szakíró. Ebből a szempontból irigykedve olvastam a könyvet: szerzője milyen jó érzékkel kombinálja a tudományt, a történelmet és az elbeszélést. Nemcsak a fizikához, nemcsak a matematikai közgazdaságtanhoz, nemcsak a számítógéptudományhoz kellett értenie, hanem mindegyikhez. Ismeri továbbá a tudománytörténet legfontosabb megállapításait, jó arányérzékkel ismerteti a szakirodalmat és nem tér ki a bonyolultabb dolgok elmagyarázása elől sem. Jegyzetben ugyan, de még a kvantummechanikában alapvető mátrixszorzás felcserélhetőségének hiányát is szemlélteti.

Az egyébként jó érzékkel és szinte hibátlan helyesírással összeállított, a magyarországi éveket ismertető fejezetben van néhány téves adat és állítás. A fényképek minősége is messze elmarad a ma megszokottól.

Neumann több munkája is megjelent magyar fordításban, elsőként két kiváló közgazdász, Augusztinovics Mária és Bródy András gondozásában 1965-ben egy válogatás a rövidebb írásaiból.³ Számukra a gazdasági növekedés már említett, 1938-ban publikált modellje lehetett a legfontosabb, mivel a központi terve-

zés annak Leontief-féle input-output modellváltozatát használta. Bródy magnum opusában (*Érték és újratermelés*. KJK, Bp., 1970.) a Leontief-modellt alkalmazta a marxi közgazdaságtan és a tervezés modellezésére. 1989-ben pedig a Neumann nevezetes modelljének szentelt kötetben érdekes esszét közölt a termodinamika és a közgazdaságtan kapcsolatáról.⁴

Igényes Neumann-életrajz még nem jelent meg magyarul. Marx György a Sztálin halála után kezdődő olvadás idején vette fel a kapcsolatot a Nyugaton élő magyar fizikusokkal, mindenekelőtt Wigner Jenővel. Ő említette először a magyar sajtóban, hogy annak idején az Egyesült Államokban – állítólag Fermi feleségének *bonmot*-ja nyomán – mint a „marslakőről” beszélt a szakma öt magyar zsidó fizikus különleges csoportjáról, ide sorolva Kármán Tódort, Neumann Jánost, Szilárd Leót, Teller Edét és Wigner Jenőt.⁵ Hargittai István részletesen bemutatta őket mint „az öt világformáló marslakót” – Neumann-nak főleg a természettudományos munkásságát.⁶

SIMONOVITS ANDRÁS

A NEO-LIBERALIZMUS A FORRÁS-VIDÉKÉN TÚL

Promarket, 2022. október 21. (<https://www.promarket.org/2022/10/21/neoliberalism-beyond-the-heartlands>)

Nemrégiben jelent meg az általunk szerkesztett kötet a neoliberalizmusról. Bevezetésként három történettel igyekeztünk megrendíteni a neoliberalizmus eszmétörténetével kapcsolatos feltételezéseket.

Első történet: 1979-ben Hernando De Soto, a perui születésű, de Svájcban nevelkedett és tanult közgazdász *Demokrácia és piacgazdaság* címmel szemináriumot szervezett Limában, amelyre meghívta a friss közgazdaságtani Nobel-díjas F. A. Hayeket. Meghívást kaptak továbbá a bécsi

patríciuscsaládból származó Hayek professzorétól igencsak különböző pályát befutó személyek, akiket a szeminárium egy másik résztvevője, Mario Vargas Llosa Nobel-díjas író „feketepiaci vállalkozóknak” nevez: működési engedély nélküli utcai árusok, avagy vándorkereskedők (spanyolul: *ambulantes*).

Az eseményt követően De Soto – egy textilmágnás támogatásával – megalapította a Szabadság és Fejlődés Intézetnek keresztelt kutatóközpontot, amely célul tűzte, hogy deregulációval segít Latin-Amerika rohamosan növekvő nyomornegyedeinek lakóin, noha – mint az egyik újságíró megjegyezte – az eseményen megjelent utcai árusok előbbre valóknak tartottak volna határozottabb jóléti programokat, és a közelgő választásokkal kapcsolatban a marxista jelölttel rokonszenveztek.

De Soto a pillanatot tökéletesen megragadó üzenettel állt elő. Miután már két sikerkönyvet is publikált *The Other Path* (A másik út), illetve *The Mystery of Capital* (A tőke rejtélye) címmel, az 1990-es évekre a USAID és a Világbank új, a tulajdonjogok formalizálására támaszkodó fejlesztési koncepciójának legismertebb szószólója lett. *A másik út* újrakiadása kiegészült a szeptember 11. utáni korszakra jellemző alcímmel (*Gazdasági válasz a terrorizmusra*), valamint egy előszóval, amelyben De Soto megosztotta olvasóival sikere titkát: „Csak Nyugaton lehet a szegényeket nyugati paradigmákat mozgósítva meggyőzni a kiterjesztett piacok és a kapitalizmus előnyeiről. [...] A haladást olyan történetekkel kell szemléltetni a népnek, amelyek az ő társadalmi környezetükben estek meg.”

Az 1979-es összejövetel egyik társrendezője volt Maneul Ayau guatemalai politikai vállalkozó is. Akkoriban éppen szorosan együtt dolgozott hazája katonai kormányával egy egyetem megalapításán, amely a neoliberalizmus előretolt bástyájaként működhetne. Azóta az egyetem tucat-szám osztogat díszdoktori címet a neoliberalis szellemi mozgalom szervezeti zászlóshajójának tekintett Mont Pelerin Társaság tagjainak, például Václav Klaus volt cseh miniszterelnöknek, a vitatható rangú Charles Murray

társadalomtudósnak és magának Hayeknek is. Díszdoktor lett Milton Friedman is, aki 1992-ben „Ayau Presidente” feliratos baseballsapkában adott interjút a később fehér nacionalistaként elhíresült Peter Brimelow-nak.

Második történet: 1997-ben Part Sah közgazdász az Egyesült Államokból visszatért Indiába, miután doktori fokozatot szerzett az alabamai Auburn Egyetemen. Ott egyébként abban a Ludwig von Mises Intézet nevű kutatóközpontban dolgozott, amelyet még 1982-ben azzal a szándékkal hoztak létre, hogy megteremtsék a Cato Institute és a Heritage Foundation radikálisabb alternatíváját.

Sah a maga igyekezetét, hogy egy neoliberális kutatóközpontot hozzon létre az indiai szubkontinensen, „egy szunnyadó elefánt felébresztéséhez” hasonlította, és hozzáfűzte: „Tisztában voltam vele, hogy a szabadság üzenetét másképp kell megfogalmazni, mint az Egyesült Államokban, bele kell illeszteni India történeti és kulturális kontextusába.”

Ákárcsak Soto, ő is utcai árusokkal dolgozott, és azt hangoztatta, hogy „valójában a kormányzati szabályozás teherterele okolható a dolgozó szegények általános helyzetéért”. Bírálta az „engedélyek, jogosítványok és kvóták uralmát”, azt sugallva, hogy a birodalmi igazgatás nem ért véget 1947-ben, a britek távoztával, hanem egyszerűen posztkoloniális etatizmussá alakult át. Sah szóhasználatát itt egészen az 1950-es évekig nyúl vissza, amikor ezt a fogalmat Csakravarti Radzsagopalacsari főkormányzó megalkotta, akinek fő gazdasági tanácsadója Friedman és Hayek barátja, Bellikot Raghunath Senoj volt. Senoj a hagyományos és a szabadpiaci elvek ötvözésére törekedett, azzal érvelve, hogy a hagyományos hindu társadalom *dharmája* „minimális államot” igényel, a kaszt pedig biztosítja „a komparatív költség és maximális termelés előnyeit az emberi képesség s tehetség adott társadalmi komplexuma esetén”.

Egy 1999-ben Bali szigetén tartott konferencián Sah mellett előadott Deepak Lal közgazdász is a Kaliforniai Egyetemenről (UCLA). Ő is a hagyományokra hivatkozott, amikor nemmel válaszolt az önmagának feltett kérdésre, hogy „nyugati fogalom volna-e a

szabadság?”. A birodalmakat dicsőítő könyvét 2005-ben egy újabb követte, *The Hindu Equilibrium* (A hindu egyensúly) címmel. Saját készítésű elmélete szerint a Nyugat kétféleképp is elfajzik. Egyrészt az 1960-as évek „szexuális és kulturális forradalma a nyugati erkölcsöket vadászó-gyűjtőgető őseik” szintjére vetette vissza. Másrészt a keresztény monoteizmus maradványait a szekuláris mutáció „öko-fundamentalizmussá” torzította, miközben Kína és India „hagyományos kozmológiai tudása” megőrződött. „Modernizálódni anélkül, hogy elnyugatosodni”, állapította meg róluk. A Nyugat „társadalmi kötőanyaga” kilazult, a Kelet pedig készen áll, hogy a helyébe lépjen. Ez az álláspont a szabadpiac számos japán és kínai értelmiségi hívének egyetértésével találkozott.

Harmadik történet: Brazília utcáin a Dilma Rousseiff elnök elleni tiltakozások közepette felbukkant egy transzparens következő felirattal: „Kevesebb Marxot, több Miseset.” A brazil Mises Intézetet, amely kivette részét a mozgósításban, az alabamai eredeti mintájára alapította Helio Beltrao befektetési bankár 2008-ban.

2016-ban Winston Ling üzletember és politikai vállalkozó összeismertetett egy Jair Bolsonaro nevű politikust Paulo Guedes közgazdásszal, aki a Chicagói Egyetem volt diákja és a leendő elnök gazdasági minisztere lett. A Mont Pelerin Society 2020-ban a Hoover Intézetben tartotta gyűlését. A vacsoránál – miután Niall Ferguson bemutatta a résztvevőknek – Guedes tartott beszédet. Bolsonaro mosolyogva fényképezkedett Mises könyveivel a kezében, és egy passzust illesztett a brazil alkotmányba, amely kimondta a gazdasági szabadságot. Bolsonaro fiának önéletrajza „posztgraduális tanulmányokként” szerepelteti a Mises Intézetben általa hallgatott előadásokat az osztrák közgazdaságtanról.

A baloldaliságot támadó brazilok körében messze nem honolt egyetértés. Ling megírta, mennyire „keményen kellett küzdenie, hogy a közös ellenséggel vívott harc érdekében megőrizze a különböző csoportokat – konzervatív keresztényeket anarko-kapitalistákat, klasszikus liberálisokat, objektivistákat stb. – egybefűző egy-

séget”. A partnerek közé tartozott Olavo de Carvalho, az összeesküvés-elméletek misztikus híve, aki egy virginiai faluból a YouTube-on szólt több mint egymillió követőjéhez a globalisták cselszövevényeiről. Beltrao azzal henceg, hogy Carvalho meg ő az első között hívta fel a figyelmet a „kulturális marxizmus” gonoszságára.

Az általunk szerkesztett tanulmánygyűjtemény egyik szerzője szerint Brazília „ultraliberalizmusa” összekuszálta a megszokott politikai teret, s ebben világszerte utánczókra talált a 2020-as évek elején. Az alulról jövő ellenséges érzület a jobboldali média ösztökélésére hallgatva szembefordult azzal, amit az összejárászó globális elit állítólagos tervének vél: hogy a klímapolitika, az adózás kiterjesztése és a kapitalista reformok sürgetése az egyéni szabadságjogok megnyirbálását szolgálja.

Hogyan illeszkednek a „lokálissá vedlő” neoliberalizmus efféle tarka esetei a neoliberalizmus történetének eddigi feldolgozásaihoz? Nem túl jól. Mint Bob Jessop megjegyezte, az ismert történeti bemutatások általában a „neoliberalizmus forrásvidékével” indítanak, és gyakran a centrum-periféria-viszonynak megfelelően követik nyomon, hogyan terjednek tovább az északon és nyugaton kifejtett eszmék keletre és délre.

A neoliberalizmus tudományos vizsgálatának első szakasza az 1990-es évekre esett. Alapjában a „piaci fundamentalizmus” nyelvén beszélt, feltételezve, hogy a neoglobalizmus immár egyetlen világvallásként kinyújtott csápaival körbefonja az egész világot, és felmorzsol minden partikularitást. A kutatások új hulláma a 2000-es években már egyének, nevek és arcok sokaságával dúszította fel a „neoliberalizáció” történeti narratíváit – többnyire szenvedő módon fogalmazott, vagy pedig csak egyetlen egyénes cselekvőt ismert, a „tőkét”. A Mont Pelerin Társaság körül szerveződő neoliberális szellemi mozgalomról szóló művek korpusza azután már lehetővé tette az eszmék, érdekek és intézmények közti viszonyok alaposabb tanulmányozását.

Noha ez a szakirodalom legalább már lehozta a neoliberalizmust a földre, továbbra is európai és észak-ame-

rikai szemszögből nézte a világot. Eltekintve Augusto Pinochet Chilének nevezetes esetétől, amelyet már jó ideje a neoliberalizmus kísérleti laborjának tekintettek, az újabb irodalom is az eszmék diffúziójának történeteként fogta fel az eszmék kifelé irányuló vándorlását. Ezt a szakirodalomban megfigyelhető tendenciát bírálta 2014-ben Raewyn Connell és Nour Dados, azt firtatva, hogy egyáltalán honnan ered a neoliberalizmus. Szerintük minden kutató nagyjából ugyanazt a mesét ismételteti, legyen szó a személyesebb Mont Pelerin változatról, vagy az elvontabb politikai gazdaságtaniról: „a globális Északon kialakult eszmerendszer politikai befolyásra tesz szert Északon, majd rákényszerítik a globális Délre is.” Ők viszont azt állították, hogy „a neoliberalizmus nem az északi ideológia vagy politikai gyakorlat kivételése, hanem a világot behálózó gazdasági és társadalmi viszonyok újraszövése”.

Jamie Pelerin joggal hangsúlyozta, hogy „nincs kiindulópontként szolgáló színhely – legyen az a Mont Pelerin, a Fehér Ház vagy a chilei kincstár – amelyhez hozzámérve értékelhetnénk a neoliberalizmus további »verzióit«. Csak egy fejlődő projekt összekapcsolódó, rendetlen történeti geográfiával rendelkezünk.” Ám könnyebb

előírni, mint megugrani ezt a mércét a történet megírásakor. Connell és Dados cikkének megjelenése óta többen is megírták a neoliberalizmus valamelyik helyi – főleg latin-amerikai és kelet-európai – történetét. Csakhogy a neoliberális eszmék transznacionális tovaterjedésének recepciójáról vagy az ettől függetlenül megfogalmazott belföldi gondolatok sorsáról meggyőző beszámolót írni lehetetlen a helyi történelem alapos ismerete, megfelelő nyelvtudás és a vonatkozó, szükségképp terjedelmes szakirodalmi jártasság nélkül, ráadásul tisztában kell lenni minden egyes helyszín bonyolult politika- és gazdaságtörténeti múltjával is ahhoz, hogy megállapítható legyen, hol a helye benne a neoliberális ideológiának.

„A neoliberalizmus egyik figyelemre méltó vonása, hogy mindenütt jelen van, de ahhoz, hogy alkalmas analitikus fogalom legyen, összhangba kell hozni a »mindenütt megléte« látható térbeli változatosságával” – szögezi le tanulmányában Russell Prince. Pontosan ez a *Market Civilizations* (Piaci civilizációk) tanulmánygyűjtemény célja. Jót tesz, ha nem egyes, hanem többes számban gondoljuk el, mi a piaci civilizáció. Már csak azért is, mert maguk a neoliberális gondolkodók is sok esetben vitatták az egyetlen egye-

temes homo economicus elképzelését és a piaci racionalitás és a hagyomány, avagy a liberalizmus és a konzervativizmus hibridjeivel egészítették ki a valóban új eszméket és fogalmakat.

2016 óta már többször eltemették a neoliberalizmust. Magunk is írtunk „a neoliberalizmus kilenc életéről”, hogy minden rendszerváltság nyomán hogyan támadnak újabb és újabb változatai a piaci civilizációnak. A 2020-as Covid-19 járvány együtt járt a neoliberalizmus halálának többször elismert bejelentésével. Azonban még a pandémia idején a lakosság védelmében tett közegészségügyi intézkedések is olyan tiltakozó mozgalmakat hívtak életre, amelyek a vállalatok gazdagodása kiváltotta népi dühöt ötvözték a jobboldali média szocializmusellenességével. Brazília „ultraliberalizmusának” kozmikus anarchokapitalizmusa talán csak rémisztő előzetese a neoliberális gondolkodás várható hibridjeinek, amelyekkel a túlhalózatossított, ugyanakkor egyre jobban elszigetelt és specializált médiavilág válaszol majd az eljövendő, kikerülhetetlen antropocén megrázkódtatásokra.

QUINN SLOBODIAN

DIETER PLEHWE

Wessely Anna fordítása

E SZÁMUNK SZERZŐI

Angyalosi Gergely – irodalomtörténész, BTK Irodalomtudományi Intézet

Apor Péter – történész, BTK Történettudományi Intézet

Dombrovski Áron – filozófus, BTK Filozófia Intézet

Patrick J. Geary – történész, Princeton, Institute of Advanced Studies

Hornyik Sándor – művészettörténész, BTK, Művészettörténeti Kutató Intézet

Illés Gábor – politológus, ELTE ÁJK

Kinde Anna – művészettörténész, doktorandusz, CEU

Lautner Péter – filozófiatörténész, PPKE BTK

Mráz Attila – filozófus, ELTE BTK

Németh Ákos – irodalomtörténész és politológus, Pécsi Tudományegyetem, BTK

Nyirkos Tamás – filozófus, NKE Eötvös József Kutatóközpont

Romsics Gergely – történész, BTK Történettudományi Intézet

Sik Domonkos – szociológus, ELTE TáTK

Simonovits András – közgazdaságtudós, KRTK

Somorjai Szabolcs – történész, levéltáros, BFL

Stark Tamás – történész, BTK Történettudományi Intézet

Szalisznyó Lilla – irodalomtörténész, doktorandusz, ELTE BTK

Szécsényi Endre – eszmetörténész, Aberdeen University és ELTE BTK

Tóth Gábor Attila – alkotmányjogász, Debreceni Egyetem, Semmelweis Egyetem